

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. birželio 8 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrašeitės-Balynienės, Artūro Driuko (kolegijos pirmininkas) ir Jūratės Varanaukaitės (pranešėja), teismo posėdyje kasacinio rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės uždarosios akcinės bendrovės „Kino studijos“ kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 20 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės asociacijos „Audiovizualinių menų industrijos inkubatoriaus“ prevencinį ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „Kino studija“ dėl draudimo atlikti veiksmus ir atsakovės uždarnosios akcinės bendrovės „Kino studijos“ priešieškinį ieškovei asociacijai „Audiovizualinių menų industrijos inkubatoriaus“ dėl išskildinimo iš patalpų, tretieji asmenys, nepareiškę savarankiškų reikalavimų, viešojo įstaiga Lietuvos muzikos ir teatro akademija, viešojo įstaiga Vilniaus dailės akademija.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių sutarčių pabaigą, ir proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodymų vertinimą bei draudimą spręsti klausimus dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ar pareigų, aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovė prevenciniu ieškiniu prašė uždrausti atsakovei nutraukti panaudos teisinius santykius ir imtis ieškovės išskildinimo iš patalpų, uždrausti imtis kitų veiksmų, trukdančių ieškovei vykdyti veiklą patalpose.
- Ieškovė nurodė, kad asociaciją 2009 m. įkūrė trys steigėjai: viešojo įstaiga (toliau – ir VĮ) Lietuvos muzikos ir teatro akademija, VĮ Vilniaus dailės akademija ir UAB Lietuvos kino studija. Pagal ieškovės ir UAB Lietuvos kino studijos 2010 m. sausio 25 d. sudarytą panaudos sutartį (toliau – ir 2010 m. panaudos sutartis), ieškovei iki 2035 m. buvo perleistas 1998 kv. m. plotas neįrengtų patalpų pastate projektinėms veikloms vykdyti. 2011 m. birželio 9 d. sudaryta projekto „Audiovizualinių menų industrijos inkubatoriaus“ finansavimo ir administravimo sutartis (toliau – ir projekto sutartis), kuria ieškovei skirta apytiksliai 2,29 mln. Eur projekto išlaidoms finansuoti. Gautas lėšos buvo panaudotos patalpoms įrengti ir pritaikyti projekto veikloms – įrengta kino infrastruktūra. Projektinės sutarties bendrųjų sąlygų 9.1 punkte nustatytas lėšų grąžinimas tuo atveju, jei ieškove ar jos steigėjai nevykdys savo įsipareigojimų. 2013 m. balandžio 30 d. ieškove ir UAB Lietuvos kino studija sudarė patalpų panaudos sutartį (toliau – ir panaudos sutartis), kuria UAB Lietuvos kino studija suteikė teisę ieškovei iki 2035 m. naudotis patalpomis projekto veikloms vykdyti.
- Išskėlus UAB Lietuvos kino studiją bankrotu bylą, 2015 m. vasario mėn. bankroto administratorius vienašališkai išregistravo panaudos sutartį, tačiau ieškove patalpomis naudojasi iki šiol, moka už jas komunalinius mokesčius. Vykstant UAB Lietuvos kino studijos bankroto procesui, 2017 m. balandžio 28 d. pirkimo-pardavimo sutartinė patalpos perleistas atsakovei UAB Kino studija.
- Atsakovė trejus metus pretenzijų dėl ieškovės naudojimosi patalpomis nereikšė. 2018 m. birželio 28 d. atsakovė pasirašė bendradarbiavimo raštą, kuriuo patvirtino, kad sutinka bendradarbiauti vykdančią ieškovės strateginių veiklų programą 2019–2022 m. Atsakovė 2020 m. rugsėjo 25 d. pateikė ieškovei pranešimą dėl nuomos sutarties sudarymo, kuriame nurodė, jog, nesudarius nuomos sutarties iki 2020 m. spalio 1 d., ieškovei bus taikomas nuomos mokestis. Atsakovė 2020 m. gruodžio 21 d. pateikė pranešimą, kuriuo pakartotinai išdėstė savo reikalavimus.
- Ieškovė nurodė, jog teisėtai naudoja patalpas daugiau negu 10 m., pasikeitus patalpų savininkui, panaudos teisiniai santykiai nebuvo pakeisti. Ginčas turi viešojo intereso gynimo aspektą, nes nutraukus panaudos santykius būtų padarytas pažeidimas, pasireiškiantis projektui įgyvendinti skirtų Europos Sąjungos lėšų grąžinimu. Atsakovės bendravimas su ieškove rodo, jog teisės pažeidžiantys veiksmai (išskildinimas iš patalpų ir (ar) trukdymas jomis naudotis) gali būti atlikti, o tai kelia žalos atsiradimo ieškovei pavojų. Ieškovė į patalpas daug investavo, todėl, išskildinus ją iš patalpų, ieškovės veikla būtų sustabdyta, ieškove nebe galėtų vykdyti prisiimtų sutartinį įsipareigojimų. Be to, ieškove fizškai negali atlaivinti ginčo patalpų ir nepatirdama nuostolių persikelti į kitas patalpas, nes didžiosios dalies investicijų atskyrimas yra įmanomas tik pažeidžiant Europos Sąjungos lėšomis sukurtą aplinką arba išvis neįmanomas. Ieškovė yra ne pelno siekiantis juridinis asmuo, ginčo patalpas leidžia naudoti audiovizualinį meną kuriantiems asmenims, studentams, jose rengiami tarptautiniai edukaciniai projektai. Mokėti nuomos mokesčio rinkos sąlygomis neturi galimybės.
- Atsakovė priešieškiniu prašė išskildinti ieškove iš atsakovei priklausančių patalpų ir įpareigoti jas atlaivinti. Atsakovė nurodė, kad 2010 m. sausio 25 d. panaudos sutartis buvo pakeista į nuomos sutartį. 2013 m. balandžio 30 d. tarp ieškovės ir UAB Lietuvos kino studijos sudaryta patalpų nuomos sutartis (toliau – ir 2013 m. nuomos sutartis), pagal kurią patalpos buvo išnuomos už 1825 Eur mokestį iki 2022 m. balandžio 30 d. Išskėlus UAB Lietuvos kino studiją bankrotu bylą, 2015 m. vasario mėn. buvo nutraukta nuomos sutartis, o ne ieškovės nurodoma panaudos sutartis. Taigi tiek 2010 m. sausio 25 d. patalpų panaudos sutartis, tiek ją pakeitusi 2013 m. balandžio 30 d. patalpų nuomos sutartis, kurių pagrindu ieškove naudojosi patalpomis, yra pasibaigusios. Vadinausi, minėtos sutartys negali būti laikomos ieškovės naudojimosi patalpomis juridiniu pagrindu.
- Atsakovė 2017 m. balandžio 28 d. pirkimo-pardavimo sutartimi įsigijo patalpas bei jokių suvaržymų. Ieškovės ir atsakovės niekada nesiejo sutartiniai teisiniai santykiai. Įsigijusi ginčo patalpas, atsakovė siekė suderinti nuomos sutarties sudarymo klausimus, jos tikslas buvo gauti pajamų. Nepavykus deryboms dėl nuomos, atsakovė 2020 m. rugsėjo 25 d. ir 2020 m. gruodžio 21 d. pareikalavo iš ieškovės išskirti ir atlaivinti patalpas. Jei teismas laikytų, jog tarp ginčo šalių susiklostė panaudos teisiniai santykiai, tai atsakovės 2020 m. rugsėjo 25 d. pranešimas turėtų būti pripažįstamas kaip tinkamas informavimas apie panaudos teisių santykių nutraukimą, nes atsakovė nustatė trijų mėnesių terminą arba nuomos sutarčiai sudaryti, arba patalpoms atlaivinti. Esant nutrauktoms panaudos ir nuomos sutartims, ieškove nebeturėtų teisės naudotis ginčo patalpomis.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Vilniaus regiono apylinkės teismas 2021 m. liepos 5 d. sprendimu patenkino ieškovės prevencinį ieškinį – uždraudė atsakovei nutraukti panaudos teisinius santykius ir išskildinti ieškove iš patalpų, uždraudė atsakovei trukdyti vykdyti ieškovės veiklą minėtose patalpose. Atsakovės priešieškinį teismas atmėtė.
- Teismas nustatė, kad 2009 m. gruodžio 23 d. tarp ieškovės steigėjų VĮ Lietuvos muzikos ir teatro akademijos, VĮ Vilniaus dailės akademijos ir UAB Lietuvos kino studijos buvo sudaryta sutartis, kurios pagrindu susitarta dėl bendros veiklos vykdymo ir kuria UAB Lietuvos kino studija įsipareigojo suteikti 1981 kv. m. plotą neįrengtose patalpose. 2010 m. sausio 25 d. panaudos sutarties pagrindu UAB Lietuvos kino studija iki 2035 m. ieškovei perleido laikinai neatlygintinai naudoti ir valdyti 1981,36 kv. m. plotą neįrengtas patalpas su sąlyga, kad patalpos bus įrengtos iš VĮ lėšų, kurias VĮ turėtų grąžinti UAB Lietuvos kino studijai. Ieškovei buvo suteiktas teisės naudotis patalpomis užduotį praktinėje bazėje sukurti. 2011 m. birželio 9 d. sudaryta projekto „Audiovizualinių menų industrijos inkubatoriaus“ finansavimo ir administravimo sutartis, kuria ieškovei skirta apytiksliai 2,29 mln. Eur projekto išlaidoms finansuoti. Sutartimi prisiimti įsipareigojimai tęsti projekto veiklas iki 2028 m. lapkričio 27 d.; sutarties bendrųjų sąlygų 9.1 punktas nustatė lėšų grąžinimą, kai vykdytojas (ieškove) ar jos steigėjai nevykdys savo įsipareigojimų. Iš gautų lėšų patalpos buvo sukurta kino infrastruktūra. 2018 m. birželio 28 d. bendradarbiavimo raštu atsakovė sutiko bendradarbiauti plėtojant Audiovizualinių menų industrijos inkubatoriaus veiklą. 2020 m. rugsėjo 25 d. atsakovė kreipėsi į ieškove dėl nuomos sutarties sudarymo ir nuomos mokesčio mokėjimo.
- Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad, pasikeitus ginčo patalpų savininkui, panaudos teisiniai santykiai nebuvo pakeisti, atsakovė dėl to nereikšė pretenzijų, bendradarbiavimo su ieškove ir naudojosi dalimi patalpų, o tai patvirtina, kad tarp ginčo šalių egzistavo žodinė patalpų panaudos sutartis. Teismas pažymėjo, kad, nutraukus panaudos teisinius santykius, būtų pažeistas viešasis interesas, kurio pažeidimas pasireikštų projektui įgyvendinti skirtų Europos Sąjungos lėšų grąžinimu.
- Teismas vertino, kad atsakovė nesilaikė (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.263 straipsnyje nustatytos pareigos, jog kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarėtų kitam asmeniui žalos. Teismas nusprendė, kad ieškovės teisės pažeidžiantys veiksmai – išskildinimas iš patalpų ir (ar) trukdymas jomis naudotis – gali būti atlikti ir jie kelia realų pavojų, kad ieškovei bus padaryta žala.
- Teismas konstatavo, kad egzistuoja pagrįsta grėsmė, jog atsakovė imsis veiksmų, ribojančių ieškovės teisę teisėtai naudotis patalpomis, o tai lemia ieškovės veiklos apribojimą ir daugiau nei 2 milijonus eurų sieksiančius nuostolius. Realią grėsmę patvirtina atsakovės konkretūs veiksmai – reikalavimas išskildinti ieškove iš patalpų.
- Teismas pažymėjo, kad ieškove į patalpas daug investavo, išskildinus ieškove iš patalpų, jos veikla būtų sustabdyta, tai reikštų sutarties pažeidimus, o projekto sutarties bendrųjų sąlygų 9.1 punktas nustato lėšų grąžinimą tuo atveju, jei vykdytojas ar partneriai nevykdys savo įsipareigojimų. Ieškove nedisponuoja kitomis patalpomis, į kurias galėtų perkelti savo veiklą, negali atlaivinti patalpų ir nepatirdama nuostolių persikelti į kitas patalpas, nes didžiosios dalies investicijų atskyrimas nuo pagrindinio daikto (patalpų) yra įmanomas tik pažeidžiant Europos Sąjungos lėšomis sukurtą aplinką arba išvis neįmanomas.
- Teismas padarė išvadą, kad sutrikimų mokymo procesas dviejose aukštesiose mokyklose – VĮ Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje ir VĮ Vilniaus dailės akademijoje. Teismas nurodė, kad ieškove yra teisėta patalpose esančio turto (įrangos) valdytoja, todėl investicijų palikimas atsakovei pažeistų ieškovės interesus.
- Teismas pažymėjo, kad ieškove yra ne pelno siekiantis asmuo, patalpomis leidžia naudotis jaunuosim įmonėms, audiovizualinį meną kuriantiems asmenims, studentams, patalpose rengiami tarptautiniai edukaciniai projektai. Teismas nusprendė, kad ieškinyje dėl draudimo atlikti veiksmus yra pagrįstas, todėl jį tenkino, o priešieškio reikalavimą išskildinti ieškove iš patalpų atmėtė kaip nulemtą ieškio tenkinimo.
- Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovės apeliacinį skundą, 2022 m. gruodžio 20 d. nutartimi Vilniaus regiono apylinkės teismo 2021 m. liepos 5 d. sprendimą paliko nepakeistą.
- Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad Vilniaus apygardos teismo 2014 m. lapkričio 14 d. nutartimi UAB Lietuvos kino studija buvo iškelta bankroto byla, jos metu (2015 m. vasario mėn.) bankroto administratorius vienašališkai nutraukė 2010 m. sausio 25 d. panaudos sutartį. Ieškove bankroto byloje buvo pareikšusi 2 292 456,85 Eur kreditoriaus reikalavimą, ginčijo panaudos sutarties nutraukimo teisėtumą, tačiau Vilniaus apygardos teismo 2017 m. kovo 3 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2-1066-560/2017 ieškinyje paliktas nenagrinėtas ieškovei atsiėmus ieškiniu. UAB Lietuvos kino studijos bankroto byla buvo nutraukta, bendrovė toliau tęsia savo veiklą. Pastatas, kuriame yra ginčo patalpos, 2017 m. balandžio 28 d. pirkimo-pardavimo sutartimi buvo perleistas atsakovei. 2020 m. rugsėjo 25 d. atsakovė pateikė ieškovei pranešimą dėl nuomos sutarties sudarymo ir nuomos mokesčio už patalpas mokėjimo, jame nurodė, kad, atsisakiusi sudaryti patalpų nuomos sutartį, patalpas ieškovei turėtų atlaivinti iki 2020 m. gruodžio 31 d. 2020 m. gruodžio 15 d. ir 2021 m. sausio 26 d. atsakovė pateikė ieškovei sąskaitas už patalpų nuomą.
- Dėl atsakovės argumentų, kad ieškove pasirinko netinkamą savo tariamai pažeistų teisių gynimo būdą, kadangi neteisėtai atsakovės veiksmais laiko panaudos teisių santykių nutraukimą, tačiau nereikia reikalavimo pripažinti tokį nutraukimą neteisėtu, teisėjų kolegija nurodė, kad prevencinis ieškinyje, kuriuo siekiama uždrausti atlikti veiksmus, galinčius sukelti žalą, yra tinkamas ir įstatyme įtvirtintą reglamentavimą atitinkantis teisių gynimo būdas, užtikrinantis ieškovės ir taip pat jos veiklos pagrindą ginčo patalpose viešajam visuomenės grupės teisę įgyvendinti ir teisių interesų užtikrinimą.
- Vadovaudamasi kasacinio teismo praktika, kolegija nurodė, kad prevencinio ieškio reikalavimo objektu gali būti būsini neteisėtais veiksmais. Pagal pareiktą prevencinį ieškinį ieškove įrodinėjo ateityje tikėtiną atsakovės veiksmų – panaudos teisių santykių nutraukimo – neteisėtumą, tačiau prevencinio ieškio pagrindu (būsinais neteisėtais veiksmais) ieškove laikė būtent faktinio ieškovės išskildinimo iš ginčo patalpų veiksmus, kurie realiai ir galėtų sukelti ieškovės nurodomą žalą, t. y. Europos Sąjungos paramos, investuotos į ginčo patalpas, praradimą.
- Teisėjų kolegijos nuomone, atsižvelgiant į tai, kad ginčo patalpose Europos Sąjungos lėšomis kiniui kurti sukurta infrastruktūra leidžiama naudoti audiovizualinį meną kuriantiems asmenims, studentams, jose rengiami tarptautiniai edukaciniai projektai, yra pagrindas daryti išvadą, kad ieškovės išskildinimas iš patalpų iki projekto nutaustymo veiklos termino reikštų viešojo intereso pažeidimą. Ieškovei nutraukus veiklą iki projektinėje sutartyje nustatyto termino, projektinės sutarties bendrųjų sąlygų 9.1 punkte nustatytas lėšų grąžinimas, taigi egzistuoja realus pavojus ieškovei prarasti Europos Sąjungos paramą ir ją pasinaudojus sukurta infrastruktūra, o suinteresuotai visuomenės grupei kyla pavojus prarasti galimybę naudotis Europos Sąjungos lėšų pagalba sukurta aplinka. Teisėjų kolegija nusprendė, kad egzistuoja pozityvi pareiga imtis priemonių, užkertant kelią galimam viešojo intereso pažeidimui.
- Pasiskaidymas dėl apeliacinio skundo argumentų, kad ieškove neįrodė būsinių neteisėtų atsakovės veiksmų, kadangi 2010 m. sausio 25 d. sudaryta panaudos sutartis buvo nutraukta, nes ieškove ir UAB Lietuvos kino studija 2013 m. balandžio 30 d. sudarė nuomos sutartį, o UAB Lietuvos kino studijos bankroto proceso metu bankroto administratorius išregistravo panaudos sutartį iš Nekilnojamojo turto registro, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad panaudos sutartis bei panaudos teisiniai santykiai nebuvo pakeisti nuomos teisiniais santykiais.
- Teisėjų kolegija pabrėžė, kad atsižvelgiant į tai, jog 2013 m. balandžio 30 d. nuomos sutartimi buvo keičiamas projekto įgyvendinimas ir nustatytos papildomos išlaidos, prieš sudarant šią sutartį, jos sąlygos turėjo būti suderintos su VĮ Lietuvos verslo paramos agentūra, taip įgyvendinancija institucija, taip patatsarties turėjo būti išviesinta teisės aktų nustatyta tvarka, tačiau byloje nėra duomenų, kad minėti veiksmai buvo atlikti. Be to, 2018 m. vasario 13 d. peržiūrėjus nuomos sutarties tarp ieškovės ir atsakovės projektą, įgyvendinancioji institucija jam nepritarė dėl pėmelyje trumpo ir su projektu bei teisės aktais nesuderinamo sutarties termino. Taigi nuomos sutartys, viena vertus, nebuvo suderintos su įgyvendinancija institucija, antra vertus, ieškovei ir atsakovei vėliau nepavyko net ir tarpusavyje suderinti nuomos santykių ir jų įforminti nuomos sutartimi.
- Vilniaus apygardos teismas, atsižvelgdamas į viešojo intereso nagrinėjamoje byloje egzistavimą, nutarė peržengti apeliacinio skundo ribas ir įvertinti UAB Lietuvos kino studijos bankroto administratorius atliktą panaudos sutarties nutraukimą, kaip juridinio fakto išregistravimo, teisėtumą ir pagrįstumą ir sudarė šalims galimybę pateikti su tuo susijusius paaiškinimus.

25. Teisėjų kolegija nesutiko su atsakovės argumentais, kad panaudos sutarties ir panaudos teisių santykių nutraukimą patvirtina tai, jog UAB Lietuvos kino studijos bankroto bylos metu bankroto administratorius išregistravo panaudos sutartį iš Nekilnojamojo turto registro.
26. Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal kasacinio teismo praktiką, bankroto administratoriui suteikiama tam tikra diskrecija įstatyme nustatyti terminu apsispręsti, ar bankrutuojanti įmonė vykdyt tam tikras anksčiau sudarytas savo sutartis. Taip siekiama subalansuoti bankrutuojančios įmonės ir kitos sutarties šalies ekonominius interesus. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 10 straipsnio 7 dalies 4 punktu siekiama apsaugoti kitos sutarties šalies teises. Taigi, administratoriui apsisprendžiant dėl tolesnio sutarties vykdymo, esminę reikšmę turi šio sandorio vykdymo naudingumas įmonei ir kreditorių interesams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-230/2011).
27. Bankroto administratoriaus sutarties išregistravimą teisėjų kolegija vertintinė kritškai, kadangi iškėskė, naudodamasi patalpomis, jas pagerino pritaikydama kino industrijos veiklai, mokėjo patalpų komunalinius ir administravimo mokesčius. Be to, 2011 m. birželio 9 d. projektinės sutarties bendrųjų sąlygų 9.1 punkte nustatytas lėšų grąžinimas, jei bus nesilaikoma sutarties sąlygų. Iškėskė, netekusi teisės naudotis ginčo patalpomis, nebegalėtų vykdyti veiklos ir įvykdyti sutarties įsipareigojimų, todėl būtų priversta grąžinti Europos Sąjungos suteiktas lėšas. Išregistruojant panaudos sutartį bankrutavusiai UAB Lietuvos kino studijai, kaip vienai iš iškėskės steigėjų, bei šio juridinio asmens kreditoriams panaudos sutarties išregistravimas, kaip juridinis faktas, kritiškai vertintinas naudingumo aspektu.
28. Tiek UAB Lietuvos kino studijos bankroto proceso metu, kuris buvo nutrauktas 2016 m. gruodžio 16 d., tiek 2017 m. balandžio 28 d. atsakovei įgijus ginčo patalpas ir vėliau, iki pat 2020 m. pabaigos, kai tarp šalių kilo ginčas dėl iškėskės teisės naudotis patalpomis, iškėskė neatsižvelgė naudotojų ginčo patalpomis. Nors šalys tam tikru momentu siekė pakeisti panaudos teisinius santykius, juos įformindamos kaip nuomos teisinius santykius, šalys iš esmės nebuvo linkusios nutraukti ar kitaip panaikinti iškėskės teisės naudotis projektiui vykdyti reikalingomis patalpomis ir jas valdyti.
29. Teisėjų kolegija atsakovės veiksmus vertino kaip ekonominį spaudimą iškėskėi bei nesąžiningą siekį įgyti įrengtas aukštos kokybės, plačių galimybių audiovizualinei industrijai pritaikytas patalpas be papildomo atlygio ir galimai toliau vykdyti savo komercinę veiklą iškėskės steigėjų ir Europos Sąjungos lėšomis įrengtose patalpose. Prie tokios išvados teisėjų kolegija priėjo įvertinus siekiančius bankrutuoti, tačiau taip ir nebankrutavusias UAB Lietuvos kino studijos bei UAB Kino studijos vadovų ir akcininkų ryšius, kurie negali paneigti aplinkybės, kad atsakovei buvo žinoma apie ginčo patalpose vykdomą iškėskės veiklą pagal panaudos sutartį. Prie laidas apie nesąžiningus atsakovės ketinimus liudija ir tas faktas, kad iškėskė yra įrengusi tik šeštąjį pastato dalį ir šia naudosis, o atsakovei gali netrukdomai vykdyti veiklą kitose pastato patalpose. Labiau tikėtina, kad atsakovė nėra tinkamai įrengusi kitos pastato dalies, nes iš viešų registrų duomenų matyti, kad atsakovė yra išnuomojusi tik nedidelę pastato dalį.
30. Įvertinus įrodymų visumą, teisėjų kolegija sutiko su iškėskės argumentais, jog iš esmės nepakeitus panaudos teisių santykių, neegzistuojant kreditorių interesams pagrįstam ekonominiams pagrindui bei esant viešojo intereso elementui, panaudos sutartis ir iš jos išplaukiantys teisiniai aspektai laikytini nenutrauktais. Teisėjų kolegija pripažino, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai tenkino iškėskės prevencinį ieškinį ir atmetė atsakovės priešiškinio reikalavimą dėl išsklindinio.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

31. Kasacinio skundo atsakovė prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus įrodymų teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 20 d. nutartį ir Vilniaus regiono apylinkės teismo 2021 m. liepos 5 d. sprendimą, atmeti iškėskės ieškinį, o atsakovės priešiškinį patenkinti arba perduoti bylą iš naujo nagrinėti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 31.1. Teismai netinkamai aiškino bei taikė sutarties laisvės principą (CK 1.2 straipsnio 1 dalis, 6.156 straipsnio 1 dalis) ir šalies teisę nutraukti sutartį (CK 6.217 straipsnio 5 dalis) reglamentuojančias teisės normas. Pagal sutarties laisvės principą šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas. Tai reiškia, jog sutartinių teisių santykių šalys taip pat gali susitarti ir dėl sutartinių teisių santykių pabaigos, t. y. sutarties nutraukimo, sąlygų. Panaudos sutarties 7.6 punktu buvo susitarta, jog bet kuri panaudos teisių santykių šalių turi teisę nutraukti sutartį prieš terminą nutraukimo nesiejant su sutarties pazeidimo faktu. Reikalavimas uždrausti atsakovei nutraukti panaudos sutartį reikšė panaudos sutarties 7.6 punkto, CK 6.217 straipsnio 5 dalies ir sutarties laisvės principo pazeidimą.
 - 31.2. Viena esminių sąlygų, kurios nesant prevencinis ieškinys negali būti tenkinamas, – būsimi neteisti atsakovo veiksmams. Neteistiems laikomi aktyvūs veiksmai, pažeidžiantys įstatymo leidėjo nustatytą pareigą elgtis ar nesiiegti tam tikrų būdų. Vienas šalis sutarties nutraukimas sutartyje nustatyta atveju negali būti laikomas neteistu veiksmu ar piktnaudžiavimu teise. Nagrinėjama atveju neteistais veiksmams buvo pripažintos panaudos teisių santykių nutraukimas, nors tokia teisė yra įtvirtinta panaudos sutartyje. Negalima teigti, jog atsakovė yra praradusi savo teises (dėl panaudos teisių santykių nutraukimo) vien dėl to, jog iškėskė yra prisijungusi įsipareigojimų, galimai turinčių viešojo intereso bruožą.
 - 31.3. Teismai netinkamai aiškino bei taikė sutarties sudarymą reglamentuojančias teisės normas (CK 1.64 straipsnio 1 dalį, 1.71 straipsnio 1–2 dalis, 6.159 straipsnį, 6.162 straipsnio 1 dalį, 6.167 straipsnį, 6.173 straipsnį). Pirmosios instancijos teismas pačioja skirtingus teisių santykių atsiradimo pagrindus: teigia, jog atsakovei tapus patalpų savininke panaudos teisiniai santykiai nebuvo pakeisti, pat pat kalba ir apie žodinę šalių sudarytą panaudos sutartį. Šie teisių santykių atsiradimo pagrindai yra skirtingi: įsipareigojimų pagal panaudos sutartį perėmimas kildinamas iš panaudos teisių santykių ir reiškia anksčiau sudarytos sutarties vykdymo perėmimą (testinimą), o panaudos sutarties sudarymas žodžiu ar konkludentiniais veiksmais reiškia sutarties atsiradimą. Kalbant apie anksčiau sudarytos sutarties vykdymo perėmimą, svarbu, kad minėta sutartis nebūtų pasibaigusi ir (ar) nutraukta, kadangi galimas tik galiojančios sutarties perėmimas. Jei yra kalbama apie naujos sutarties sudarymą, turi būti nustatoma šalių susitarimas (valia sudaryti sutartį) ir, kuris ginčui dėl susitarimo sąlygų, jo turinys (t. y. tiriam, ar egzistuoja šalių susitarimas (valia) sudaryti naują panaudos sutartį ir (ar) šalys tikrai susitarė dėl iki 2035 m. birželio 30 d. galiojančios terminuotos panaudos sutarties, kurios panaudos davėjas neturi teisės nutraukti prieš terminą). Pirmosios instancijos teismas tokių aplinkybių netyrė ir nevertino.
 - 31.4. Teismai netinkamai aiškino ir taikė sutarties (sandorio) pabaigos institutą reglamentuojančias teisės normas (CK 1.78 straipsnio 3 dalį, 6.125 straipsnio 1 dalį, 6.141–6.144 straipsnius, 6.641 straipsnio 2 dalį, ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 4 punktą, 11 straipsnio 13 punktą). Iškėskė ir UAB Lietuvos kino studija 2013 m. balandžio 30 d. dėl tų pačių patalpų sudarė patalpų nuomos sutartį. Nuomos sutartis – konsensualinė, ji laikoma sudaryta ir išsigalioja nuo jos pasirašymo dienos. Tokiu būdu įvyko novacija, kadangi šalys vietoje esamos prievolės sau susitarimo sukūrė praeivę pakeičiančią naują prievėlę (CK 6.141 straipsnio 1 dalis). Pirmosios instancijos teismas šis aplinkybę ignoravo. Apelacinės instancijos teismas nusprendė, jog nuomos sutartis negaliojanti, nes nebuvo suderinta su VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūra. Nuomos sutartis nepakeičė iškėskės įgyvendinimo projekto apimties, išlaidų, nepratęgė įgyvendinimo laikotarpio ar sutartyje nustatytų projekto vykdytojo įsipareigojimų. Nuomos sutartis pakeitė tik patalpų valdymo teisių pagrindą. Vadinasi, nuomos sutartis apelacinės instancijos teismo nurodomą pagrindą negali būti laikoma negaliojančia, nes tokio negaliojimo projekto neužstatė nei pati nuomos sutartis, nei teisės aktai.
 - 31.5. Apelacinės instancijos teismas, konstatuodamas nuomos sutarties negaliojimą, išėjo už ieškinių ir apelacinio skundo ribų, kadangi ginčo šalys tokio reikalavimo byloje nekėlė. Tiesa, teismas turi teisę *ex officio* (savo iniciatyva) konstatuoti niekinio sandorio teisinės pasekmės ir niekinio sandorio faktą. Apelacinės instancijos teismas niekinio sandorio instituto normų byloje neaiškino ir netaikė. Vadinasi, nėra juridinio pagrindo nuomos sutartį laikyti negaliojančia nuo jos sudarymo momento. Jei nuomos sutartis nepripažįstama niekiniu (negaliojančiu) sandoriu, vadinasi, įsigyjant patalpas panaudos sutartis nebeigalioja. Taigi, atsakovei įsigyjant patalpas negalėjo pereiti jokie įsipareigojimai pagal nebeigaliojančią panaudos sutartį, o teismai ginčijamas sprendimas negalėjo perkelti atsakovei jokių įsipareigojimų pagal sutartį, kuri įsigyjant patalpas nebeigalioja.
 - 31.6. Apelacinės instancijos teismas, pažeisdamas įrodymų vertinimą reglamentuojančias teisės normas, ignoravo bylos aplinkybes, patvirtinančias, jog panaudos sutartis novacijos būdu buvo pakeista nuomos sutartimi. Šią aplinkybę patvirtina iškėskės veiksmai: iškėskė pateikė prašymą UAB Lietuvos kino studija sudaryti taikos sutartį byloje pagal UAB Lietuvos kino studijos ieškinį dėl skolos už patalpų nuomos priteisimo, sutikdama sumokėti 1000 Eur ir mokėti nuomos mokesčius. Be to, iškėskė atsakė savo reikalavimų byloje pagal jos ieškinį UAB Lietuvos kino studijai dėl vienašalio panaudos sutarties nutraukimo pripažinimo neteistu ir nuomos sutarties pripažinimo negaliojančia. Taigi pati iškėskė laikė, jog panaudos sutartis buvo nutraukta; atsižvelgiant į ieškinių ir teismų palkius į įnėginatį, panaudos sutartis tapo ir liko nutraukta, o nuomos sutartis liko galioti.
 - 31.7. Visus tarp iškėskės ir UAB Lietuvos kino studijos susiklosčiusius teisinius santykius nutraukė ir UAB Lietuvos kino studijos bankroto administratorius, išregistruodamas panaudos sutartį iš Nekilnojamojo turto registro. Bankroto administratoriui teise nutraukti bankrutuojančios bendrovės sudarytas sutartis suteikt tuo metu galiojės ĮBĮ ir pati panaudos sutartis. Apelacinės instancijos teismas bankroto administratoriaus atliktą panaudos sutarties išregistravimą vertino kritiškai ir, vėl išeidamas už ieškinių ribų, jį iš esmės pripažino neteistu. Apelacinės instancijos teismas nevertino panaudos sutarties nutraukimo teisėtumo.
 - 31.8. Apelacinės instancijos teismas, peržengdamas bylos nagrinėjimo ribas, sprenddamas dėl panaudos sutarties nutraukimo neteisėtumo, į bylą įtraukė nei UAB Lietuvos kino studijos, nei jos bankroto administratoriaus, nutraukusių panaudos sutartį. Toks teismo sprendimas gali turėti įtakos minėtų subjektų teisėms ir pareigoms: teismui pripažinus panaudos sutarties nutraukimą neteistu, atsakovė gali norėti pasinaudoti teise kreiptis dėl žalos iš šių subjektų atlyginimo, įsigijusi panaudos apskundimą patalpas, kurių kitomis aplinkybėmis nebūtų pirkusi.
32. Iškėskė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atmeti atsakovės kasacinį skundą ir teismų procesinius sprendimus palkiti galioti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
 - 32.1. Nepagrįsti atsakovės argumentai, kad sutarties nutraukimas negali būti laikomas neteistu veiksmu, o ribojamas vienašališkai nutraukti sutartinius teisinius santykius pažeidžia sutarties laisvės principą. Nustačius atsakovės vienašališką sutartinių santykių nutraukimą, jeigu toks būtų įgyvendintas, neteisėtumą, iškėskė ir toliau veiksmams sukeliamą iš anksto žveglėjamą realią žalą, draudimas vienašališkai nutraukti sutartinius teisinius santykius yra pateisinamas ir teisėtas. Vienašališkas sutartinių santykių nutraukimas gali būti laikomas neteistu, jeigu toks nutraukimas pažeidžia fundamentalius sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principus. Teisė vienašališkai nutraukti sutartinius teisinius santykius nėra absoliuti.
 - 32.2. Atsakovei siekia pagrįsti, esą išvadą dėl jos veiksmų neteisėtumo lemė vienašalo sutarties nutraukimo aplinkybė. Tačiau išvadą dėl galimų atsakovės neteisėtų veiksmų, pasireiškiančių vienašaliu sutartinių santykių nutraukimu, yra grindžiama ne vienašalo sutartinių santykių nutraukimo aplinkybe *per se* (pats savaime), o atsakovės vienašaliu sutartinių santykių nutraukimu galinčia materializuotis *a priori* (iš anksto) žveglėjama realia žala iškėskė bei viešajam interesui. Vienašaliu sutartinių santykių nutraukimas, neturint tam pakankamo pagrindo, sukeliantis neproporcingą žalą kontrahentui, negali būti laikomas teisėtu.
 - 32.3. Įstatymai draudžia piktnaudžiavimą vienašalo sutartinių santykių nutraukimo teise. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pažymėjo, kad, kilus ginčui ir iškėskėvi įrodžius, jog teise reikalaujant nuomos sutarties pasibaigimo konkrečiu atveju buvo piktnaudžiavama, teismas gali atsisakyti šią teisę ginti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-823/2022). Kasacinis teismas laikosi pozicijos, kad vienašalo sutarties nutraukimo teisėtumo vertinimas negali apsiriboti tik sutartyje nustatyto pagrindo vienašališkai nutraukti sutartį buvimu. Pakankamas sutarties pagrindas (vienašališkai nutraukti sutartinius santykius vertinamas pabrėžiant atsižvelgiant tiek į šalių argumentus, susijusius su atitinkamų sutarties nuostatų aiškinimu, tiek aplinkybes, susijusias su šalies intereso toliau vykdyti sutartį pagrindimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-100-823/2020). Sprendžiant atsakovės vienašalo sutartinių santykių nutraukimo neteisėtumo klausimą, teismas kartu įvertino ir aplinkybę dėl galimo atsakovės piktnaudžiavimo vienašalo sutartinių santykių su iškėskė nutraukimo teise. Vienašaliu sutartinių santykių nutraukimas, nesant pakankamo intereso nutraukti sutartinius santykius, rodantis priešingą šalies galimą piktnaudžiavimą vienašalo sutarties nutraukimo teise ir sukeliantis neproporcingą žalą kontrahentui, negali būti laikomas teisėtu. Teismų sprendimuose padarytos išvados dėl neteisėto vienašalo sutartinių santykių nutraukimo galinčių pasireikšti neteisėtų veiksmų, kaip pirmosios prevencinio ieškimo tenkinimo sąlygos, atitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką bei pamatinius CK 1.5, 1.2 straipsniuose įtvirtintus principus dėl civilinių teisių įgyvendinimo.
 - 32.4. Nepagrįsti atsakovės pozicija, kad žala, kaip prevencinio ieškimo sąlyga, negali būti grindžiama žala viešajam interesui, t. y. iškėskės prisiminti įsipareigojimai, galimai turintys viešojo intereso bruožą, negali būti atsakovės teisės nutraukti sutartinius santykius, kadangi toks aiškinimas prieštarauja sutarties laisvės principui. Teisė nutraukti sutartinius santykius gali būti ribojama viešojo intereso apsaugos tikslu. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad savininkas, įgyvendindamas subjektyvius nuosavybės teises, turi atsižvelgti į viešuosius interesus. Sprendžiamas su viešuoju interesu susijusio intereso nutraukimo teisėtumo klausimas, teismas turi pareigą šiuos veiksmus vertinti ir viešojo intereso apsaugos kontekste. Teismų praktikoje bylos išsagejimas, atsižvelgiant į būtinybę apsaugoti viešąjį interesą, yra prioritetuojamas (Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-175-479/2018). Viešasis interesas nagrinėjamoje byloje yra pripažintas abiejų teismų.
 - 32.5. Atsakovės neteisėtais veiksmams sukeliamą žalą gali pasireikšti žala pačiam kontrahentui. Teisė nutraukti sutartinius santykius gali būti ribojama kontrahento intereso apsaugos tikslu, siekiant išvengti neproporcingos žalos. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pripažįsta, kad net ir vienašališkai nutraukiant sutartį joje nustatyta tvarka ir pagrindais, t. y. kai sutarties nutraukimas formaliai būtų laikomas teisėtu, tokiu sutarties nutraukimu neturi būti padaroma neproporcingai didelė žala kontrahento teisėtoms interesams, lygiant su sutartį nutraukiančios šalies interesais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-348/2014; 2020 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-100-823/2020). Proporciumo principas įpareigoja vertinti siekiamą įgyvendinti veiksmų proporciumą, kad net ir formaliai teisėtai laikomas veiksmas nebūtų padaroma neproporcinga žala priešingai sutartinių santykių šaliai. Atsakove nepagrįstai teigia, esą išvadą dėl jos vienašalo sutartinių santykių ribojimo buvo padaryta išimtinai tik viešojo intereso apsaugos tikslu. Toks ribojimas teismų pripažintas pagrįstu, įvertinus ir neproporcingai didelę žalą iškėskėi. Taigi teismai tinkamai įvertino prevencinio ieškimo tenkinimo sąlygas tiek dėl neteisėtų veiksmų, galinčių pasireikšti neteisėtu vienašalo sutartinių santykių nutraukimu, tiek ir dėl tokių veiksmams žveglėjamos žalos viešajam interesui bei iškėskėi.
 - 32.6. Atsakovės kasaciniame skunde nurodyti argumentai dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo padarytų teisės taikymo klaidų buvo ištaisyti apelacinėje instancijoje. Būtent dėl šio klausimo įvertinimo apelacinės instancijos teismas išėjo už apelacinio skundo ribų. Aplinkybė dėl poreikio išeiti už apelacinio skundo ribų buvo motyvuota ir byloje esančio viešojo intereso apsaugos tikslu. Išėjimas už apelacinio skundo ribų buvo tinkamai įgyvendintas, sudarant sąlygas šalims dėl šio klausimo pasisakyti atskirai. Apelacinės instancijos teismas, iš naujo įvertinęs visas faktines aplinkybes, konstatavo, kad šalis sieja panaudos teisiniu santykiu dėl ginčo patalpų, o nuomos sutartis nebuvo sudaryta. Atsakove kasaciniame skunde nekėlė klausimo dėl apelacinės instancijos nutartyje pateikto sutarties sudarymą reglamentuojančių teisės normų netinkamo taikymo.
 - 32.7. Teismai tinkamai aiškino bei taikė sutarties (sandorio) pabaigą reglamentuojančias teisės normas. Iškėskės ieškimo kontekste esminę reikšmę turi aplinkybė, kad šalys realiai vykdė priimsius įsipareigojimus dėl ginčo patalpų suteikimo iškėskėi. Galutinės išvados dėl prevencinio ieškimo tenkinimo nekėičia aplinkybė, ar šalis sieja sudaryta panaudos sutartis, kuri realiai ir faktiškai buvo vykdoma, ar šalis sieja juokludintiniais veiksmais sudaryta nauja sutartis dėl ginčo patalpų panaudos teisių santykių. Byloje esantys įrodymai patvirtina iškėskės ir atsakovės panaudos teisinius santykius dėl ginčo patalpų. Atsakove, tiek įgydama nuosavybės teisę į ginčo patalpas, žinojo apie sudarytą panaudos sutartį, tiek ir po nuosavybės teisės įgyjimo leido iškėskėi neatsižvelgti naudotis patalpomis, nerekščdama nei pretenzijų dėl patalpų naudojimo, nei reikalavimų dėl nuomos mokesčio mokėjimo.
 - 32.8. Atsakove panaudos sutarties nutraukimą nepagrįstai grindžia panaudos sutarties išregistravimo iš Nekilnojamojo turto registro faktu. Sutartinių teisių santykių įšviešinimas viešame registre nėra nei teisės sukuriantis, nei jas panaikinantis juridinis faktas. Sutarties registravimas viešose registre atlieka tik tokių sutartų įšviešinimo funkciją. Net ir išregistruota, panaudos sutartis realiai toliau šalių buvo vykdoma. Atsakove nepaaiškina, kokiu tikslu, nei byloje yra įrodymai, pagrindžiantys išvėskę visą laiką naudojasi ginčo patalpomis. Atsakove panaudos sutarties pasibaigimo įrodymų nepagrįstai remiasi Vilniaus apygardos teisme šikeltos civilinės bylos, kurioje buvo reikšiamas reikalavimas dėl panaudos sutarties nutraukimo pripažinimo neteistu, išsklindinio faktu. Nurodyta byla buvo baigta taikos sutartimi iškėskėi ir UAB Lietuvos kino studija susitarė dėl tolesnio ginčo patalpų naudojimo panaudos pagrindais. Šio įsipareigojimo buvo laikomasi, iki atsakovei pakeitus valią ir ėmusius iniciatyvos išsklindinio iškėskė iš ginčo patalpų. Sutartinių teisių santykių prišimėjimą pagal panaudos sutartį patvirtina ir atsakovės veiksmai byloje. Atsakove remiasi panaudos sutarties 7.6 punktu kaip sąlyga, suteikiančia neribotą teisę nutraukti panaudos sutartį. Atsakovės argumentai dėl panaudos sutarties išregistravimo iš Nekilnojamojo turto registro negali būti pagrindu laikyti pasibaigusiais šalių sutartinius panaudos teisinius santykius, kurie realiai ir faktiškai visą laiką buvo vykdomi, ypač atsižvelgiant į tai, kad panaudos sutarties išregistravimas iš Nekilnojamojo turto registro buvo susietas su bankroto bylos UAB Lietuvos kino studijai išsklindinio, kuris taip ir neįvyko, faktu.
 - 32.9. Atsakovės argumentai dėl panaudos sutarties pakeitimo nuomos sutartimi nėra pagrįsti. Nuomos sutartis, nors dėl jos sąlygų ir buvo tariamasi, niekada nebuvo sudaryta ir vykdoma. Panaudos sutartis niekada nebuvo pakeista nuomos teisiniu santykiu, todėl sutartinių teisių santykių novacija neįvyko. Nuomos sutarties negaliojimo klausimu kasaciniame skunde nurodyta kasacinio teismo praktika yra nesusijusi su nagrinėjama byla, kadangi apelacinės instancijos teismo nutartys buvo pasisakyta dėl nuomos sutarties nesudarymo, tačiau ne jos negaliojimo. Sutarties pripažinimas negaliojančia ir jos pripažinimas nesudaryta yra du skirtingi civilinių teisių gynimo būdai. Tik sudaryta sutartis gali būti ginčijama bei pripažįstama negaliojančia. Nesudaryta sutartis nėra sandorio pripažinimo negaliojančiam objektas. Taigi argumentai dėl apelacinės instancijos nutartyje padarytų išvadų dėl nuomos sutarties negaliojimo, teismui pripažinus tokią sutartį apskritai nesudaryta, nėra reikšmingi nagrinėjamai bylai.
 - 32.10. Kasaciniame skunde nepagrįstai siekiama sudaryti įspūdį dėl tariamos skundžiamų sprendimų įtakos į bylą įtrauktų trečiųjų asmenų teisėms ir pareigoms. Atsakove nurodytais argumentais siekia pagrįsti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksu (toliau – ir CPK) 329 straipsnio 2 dalies 2 punkte įtvirtintą absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindą. Tai, kad teismo sprendime asmuo nurodomas kaip tam tikro santykio subjektas,

nekeičiant jo padėties, nesukuriant šiuo konstatavimu jam teisių ir pareigų, negali būti pripažinta absoliučiu pagrindu naikinti teismo sprendimą. Nėra pagrindo sutikti su atsakovės argumentu, kad byloje yra sprendžiama dėl UAB Lietuvos kino studijos ir bankroto administratoriaus materialinių teisių ir (ar) pareigų. Nagrinėjamos bylos objektas – ieškovė ir atsakovė siejantys panaudos teisiniai santykiai. Panaudos sutarties išregistravimo teisėtumo vertinimas nėra nagrinėjamos bylos dalykas.

33. Kitų atsiliepimų į kasacinį skundą įstatymų nustatyta tvarka negauta.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl ginčo šalių teisiųjų santykių kvalifikavimo

34. Teisinė ginčo kvalifikacija, teisės normų aiškinimas ir taikymas šalių faktiniams santykiams yra bylą nagrinėjančio teismo prerogatyva. Teisinė kvalifikacija nėra savitiksė, neskirta vien tik atitinkamoms teisės normoms pritaikyti; jos tikslas – identifiikuoti teisinius santykius tam, kad ginčas būtų teisingai išspręstas taikant būtent konkrečius teisinius santykius reguliuojančias teisės normas. Teisinės kvalifikacijos tikslas – nustatyti, kokie teisiniai santykiai sieja ginčo šalis, ir, atitinkamai pritaikius šiuos santykius reglamentuojančias teisės normas, išspręsti ginčą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-135-381/2021 24 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
35. Nagrinėjamoje byloje ieškovei pareikšus prevencinį ieškinį dėl draudimo atsakovei nutraukti panaudos teisinius santykius ir išsklindinti ieškovei iš patalpų bei uždraustiintis kitų veiksmų, trukdančių ieškovei vykdyti veiklą patalpose, kilo šalis siejančių teisiųjų santykių kvalifikavimo klausimas. Kadangi atsakovė nebuvo ankstesnių ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos sudarytų sutarčių dalyvė ir su ieškove nebuvo sudariusi rašytinių sutarčių, byloje turi būti nustatyta, kokie teisiniai santykiai sieja ieškove ir atsakove, o šiam faktui išsiaiškinti turi būti teisingai nustatytos aplinkybės, susijusios su ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos sudarytomis sutartimis bei ieškove ir UAB Lietuvos kino studija siejiamais teisiniais santykiais. Tik teisingai nustatius, kokie teisiniai santykiai perleidžiant patalpas atsakovei siejo ieškove ir UAB Lietuvos kino studiją, galima spręsti dėl ieškove ir atsakove siejančių teisiųjų santykių ir jų atsiradimo pagrindo (ar tai teisiniai ankstesnių šalių teisiniai santykiai, ar savarankišku teisiniu pagrindu susiformavę teisiniai santykiai).
36. Bylos nagrinėjimo metu ieškove įrodinėjo, kad ją su atsakove sieja teisiniai panaudos teisiniai santykiai, kylantys iš ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos 2010 m. sudarytos panaudos sutarties. Ieškove teigė, kad 2013 m. balandžio 30 d. sudaryta nuomos sutartis neįsigaliojo dėl UAB Lietuvos kino studijos nustatytų ir jos nevykdytų sąlygų. Atsakove įrodinėjo, jog panaudos sutartis buvo pakeista nuomos sutartimi, todėl, jai įsigius patalpas, ieškoves ir atsakovės panaudos teisiniai santykiai nesiojo.
37. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad ieškove ir UAB Lietuvos kino studij sieje panaudos teisiniai santykiai bei panaudos sutartis nebuvo pakeisti nuomos teisiniais santykiais, nes nuomos sutartis nebuvo suderinta su VŠĮ Lietuvos verslo paramos agentūra ir nebuvo išviešinta teisės aktų nustatyta tvarka. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad panaudos sutartis laikytina nenutraukta, t. y. galioja šios bylos atsakovei kartu su 2010 m. panaudos sutarties 1.6 punkte nustatyto terminu, kad patalpos panaudos gavėjui perduodamos naudoti iki 2035 m. birželio 30 d.
38. Atsakovės teigimu, tokias išvadas apeliacinės instancijos teismas padarė pažeidždamas novacijos institutą ir įrodymų vertinimą reglamentuojančias teisės normas bei netinkamai aiškindamas ir taikydamas sutarties sudarymą reglamentuojančias teisės normas. Atsakove nurodė, jog apeliacinės instancijos teismas ignoravo bylos aplinkybes, patvirtinančias, jog panaudos sutartis novacijos būdu buvo pakeista nuomos sutartimi; nevertino, jog šią aplinkybę patvirtina ieškoves veiksmas: ieškove pateikė prašymą UAB Lietuvos kino studijai sudaryti taikos sutartį civilinėje byloje pagal UAB Lietuvos kino studijos ieškinį dėl skolos už patalpų nuomos priteisimo, sutikdama sumokėti 1000 Eur ir mokėti nuomos mokesį. Be to, ieškove atsiėmė savo ieškinį, pareikštą UAB Lietuvos kino studijai dėl vienašalio panaudos sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu ir nuomos sutarties pripažinimo negaliojančia.
39. Pagal CK 6.141 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą novacijos sampratą, prievolė baigiasi, jeigu šalys vietoj esamos prievolės savo susitarimu sukuria pradinę prievolę pakeičiančią naują prievolę, turinčią skirtingą negu ankstesnioji prievolė dalyką ar skirtingą įvykdymo būdą (novacija). Novacija taip pat laikoma pradinio skolininko pakeitimas nauju, kai pradinį skolininką kreditorius atleidžia nuo prievolės įvykdymo. Šiuo atveju novacija galima be pradinio skolininko sutikimo. Novacija laikomi ir tie veiksmai, kai pagal naują sutartį naujas kreditorius pakeičia ankstesnįjį, o skolininkas atleidžiamas nuo prievolės įvykdymo ankstesniam kreditoriui. CK 6.141 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad novacija nepreziunuoja, todėl visais atvejais turi būti aiškiai ir neabejotinai pareikšta. Novacija galima tik tas atvejais, kai galioja ankstesnė prievolė (CK 6.141 straipsnio 3 dalis).
40. Kasacinis teismas, aiškindamas ir taikydamas novaciją reglamentuojančias teisės normas, yra pažymėjęs, kad novacija reiškia esamos prievolės pasibaigimą dėl naujos prievolės sukūrimo. Nauja prievolė esant novacijai reiškia skirtingą prievolės dalyką, skirtingą įvykdymo būdą ar skolininko arba kreditoriaus pakeitimą nauju (CK 6.141 straipsnio 1 dalis). Taigi novacijos padarinys tas, kad ji pabaigia šalių prievolę ir ją pakeičia nauja prievole (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-507-684/2018, 35 punktas). Vienos šalių sudarytos sutarties pakeitimas kita sutartimi taip pat reiškia novaciją.
41. Pagal CK 6.477 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą nuomos sutarties sampratą, nuomos sutartinė viena šalis (nuomotojas) įsipareigoja duoti nuomininkui daiktą laikinai valdyti ir naudotis juo už užmokestį, o kita šalis (nuomininkas) įsipareigoja mokėti nuomos mokesį. Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad nuomos sutartis yra konsensualinė, todėl įsigalioja nuo sutarties pasirašymo dienos (CK 6.477 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-116/2012).
42. CK 1.75 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad neįregistravusis sandorio šalys negali panaudoti sandorio fakto prieš trečiuosius asmenis ir įrodinėti savo teisių prieš trečiuosius asmenis remdamosi kitais įrodymais (CK 1.75 straipsnio 2 dalis). Nuomos sutarties neįregistravimas viešame registre nedaro jos negaliojančios. Tokiu atveju ji negali būti panaudota prieš trečiuosius asmenis, nes, pagal CK 6.478 straipsnio 2 dalį, nekliojamųjų daiktų nuomos sutartis, sudaryta ilgesniam kaip vienerių metų terminui, prieš trečiuosius asmenis gali būti panaudota tik tuo atveju, jeigu ji įstatymų nustatyta tvarka įregistruota viešame registre.
43. Pagal CPK 176 straipsnio 1 dalį, įrodinėjimo tikslas – teismo įsitikinimas, pagrįstas byloje esančių įrodymų tyrimu ir įvertinimu, kad tam tikros aplinkybės, susijusios su ginčo dalyku, egzistuoja arba neegzistuoja. Įrodymai civilinėje byloje yra bet kokie faktiniai duomenys, kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių šalių reikalavimus ir atskirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra (CPK 177 straipsnio 1 dalis). Pagal CPK 185 straipsnio 1 dalį, teismas įvertina byloje esančių įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos procese metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais.
44. Kasacinio teismo praktikoje dėl įrodymų vertinimo pabrėžiama, kad reikia įvertinti kiekvieną įrodymą ir įrodymų visetą. Išvados dėl įrodinėjimo dalyko įrodinimumo turi būti logiškai pagrįstos byloje surinktais duomenimis. Teismas gali konstatuoti tam tikros aplinkybės buvimą ar nebuvimą, kai tokiai išvadai padaryti pakanka byloje esančių įrodymų. Įrodymų pakankamumas byloje reiškia, kad jie tapusaviję neprieštarauja vieni kitiems ir jų visuma leidžia padaryti pagrįstą išvadą apie įrodinėjamų faktinių aplinkybių buvimą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-47-403/2023 32 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Įvertinant keletą įrodymų, lemia ne tik kiekvieno iš įrodymų patikimumas, bet ir įrodymų duomenų tarpusavio santykis – ar nėra prieštaravimų tarp jų, ar šaltiniai duomenys patvirtina pagrindinius, ar pakankamai yra tiesioginiai duomenys, ar nuoseklūs yra šaltiniai įrodomieji faktai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-18/2008).
45. Teismų nustatyta, kad 2010 m. sausio 25 d. tarp ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos buvo sudaryta panaudos sutartis, kuria ieškovei iki 2035 m. buvo perleista 1981,36 kv. m ploto neįrengtų patalpų projektinėms veikloms vykdyti. Sprendimas dėl ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos panaudos sutarties pakeitimo 2013 m. nuomos sutartimi, apeliacinės instancijos teismas nevertino 2013 m. balandžio 30 d. ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos iki 2022 m. balandžio 30 d. sudarytos patalpų nuomos sutarties, kuri pasirašyta šalių atstovų ir suderinta su patalpų įkaito turėtoju. Teismas taip pat nevertino 2015 m. lapkričio 16 d. ieškoves rašto, adresuoto UAB Lietuvos kino studijai, kuriame ieškove pateikė pasiūlymą sudaryti taikos sutartį civilinėje byloje Nr. e2-5770-619/2015, kurioje UAB Lietuvos kino studija pareiškė ieškinį ieškovei dėl skolos pagal nuomos sutartį priteisimo, sutikdama sumokėti 1000 Eur ir nuo 2016 m. sausio 1 d. mokėti 200 Eur nuomos mokesį. Teismas netyrė ir nevertino bei nepasiskė dėl atsakovės nurodytų aplinkybių, susijusių su ieškoves pareikšto ieškimo dėl panaudos sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu ir nuomos sutarties pripažinimo negaliojančia civilinėje byloje Nr. e2-1066-560/2017 atsižimimu. Taigi teismas nevertino nei ieškoves, nei UAB Lietuvos kino studijos veiksmų, susijusių su 2013 m. sudaryta nuomos sutartimi, t. y. kad sutartis pasirašyta šalių atstovų, kad pagal šią sutartį UAB Lietuvos kino studija kreipėsi į teismą dėl nuomos mokesčio priteisimo; kad ieškove kreipėsi į UAB Lietuvos kino studiją dėl taikos sutarties sudarymo nurodytoje byloje; kad ieškove atsiėmė UAB Lietuvos kino studijai pareikštą ieškinį dėl panaudos sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu ir nuomos sutarties pripažinimo negaliojančia. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad apeliacinės instancijos teismas vertino ieškoves ir atsakovės 2018 m. derybų dėl nuomos sutarties sudarymo, tačiau šios aplinkybės nėra susijusios su 2013 m. sudaryta nuomos sutartimi.
46. Be to, apeliacinės instancijos teismas teismo UAB Lietuvos kino studijos bankroto administratoriaus atliktą panaudos sutarties išregistravimą vertino kritiškai ir nusprendė, jog panaudos sutartis laikytina nenutraukta. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad juridinių faktų registracija viešame registre atlieka ne teises nustatančią, o teisių išviešininio funkciją, todėl aplinkybė, kad UAB Lietuvos kino studijos bankroto administratorius išregistravo 2010 m. panaudos sutartį, negali būti vertinama kaip įrodanti, jog nuomos sutartis negalioja, o panaudos sutartis buvo nutraukta tik 2015 m. Bankroto administratoriaus įrašo apie 2010 m. sudarytą panaudos sutartį išregistravimą nagrinėjamu atveju neturi teisinės reikšmės vertinant panaudos sutarties pakeitimą nuomos sutartimi.
47. Pagal įrodymų vertinimo taisyklės ir šiuo klausimu formuojamą ankščiau aptartą kasacinio teismo praktiką, išvados dėl tam tikrų byloje esančių aplinkybių konstatavimo turi būti padarytos išsamiai ištyrus ir įvertinus su įrodinėjama aplinkybe susijusius įrodymus. Apeliacinės instancijos teismas, konstatuodamas, kad nuomos sutartis nebuvo sudaryta, nevertino atsakovės nurodytų byloje esančių įrodymų ir aplinkybių, todėl išvadą dėl panaudos sutarties nepakeitimo nuomos teisiniais santykiais padarė pažeidždamas įrodymų vertinimą reglamentuojančias proceso teisės normas, neįtyrė ir neįvertinęs visų byloje esančių įrodymų, susijusių su ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos 2013 m. sudaryta nuomos sutartimi ir sutarties šalių veiksmams dėl minėtos sutarties. Kadangi kasacinis teismas fakto klausimų nenagrinėja, yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis), kurios šiuo atveju buvo nustatytos pažeidžiant įrodymų vertinimą reglamentuojančias teisės normas, yra pagrindas panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas).
48. Nagrinėdamas bylą iš naujo, teismas turėtų išsamiai iširti ir įvertinti su ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos 2013 m. sudaryta nuomos sutartimi susijusius įrodymus ir spręsti dėl novacijos instituto šioje byloje taikymo pagrindų buvimą.
49. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į sutarčių teisėje galiojantį sutarties uždarmo principą, kuris reiškia, kad sutartis sukuria teisę ir pareigas tik ją sudariusiems asmenims, išskyrus įstatyme įtvirtintus išimtis. Atsakove nėra pasirašiusi su ieškove rašytinės sutarties, bylos šalys vedė derybas dėl nuomos sutarties sudarymo, tačiau nuomos sutartis nebuvo sudaryta dėl nesuderėtų esminių sutarties sąlygų. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad panaudos sutartis laikytina nenutraukta ir galioja šios bylos atsakovei, tačiau netaikė CK normų, reglamentuojančių ankstesnių sutarčių galiojimą naujam daikto savininkui (panaudos ar nuomos atveju), ir netyrė jose nustatytų sąlygų. Tiek nuoma, tiek panaudą reglamentuojančiose įstatymuose nustatytose sąlygos, kurioms esant sutarties uždarmo principas nėra taikomas ir naujam savininkui perina teisės ir pareigos pagal ankščiau sudarytą sutartį.
50. CK 6.494 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad kai išnuomoto daikto nuosavybės teisė iš nuomotojo pereina kitam asmeniui, registruotina nuomos sutartis lieka galoti naujam savininkui, jeigu iš nuomos sutarties atsiradusios teisės įstatymų nustatyta tvarka buvo įregistruotos viešame registre. CK 6.643 straipsnio 1 dalyje reglamentuota, kad panaudos davėjas turi teisę daiktą perduoti ar perduoti jį atlygtinai naudotis trečiajam asmeniui. Tokiu atveju naujam daikto savininkui ar naudotojui pereina teisės ir pareigos pagal ankščiau sudarytą panaudos sutartį, jeigu registruotina panaudos sutartis buvo įstatymų nustatyta tvarka įregistruota viešame registre arba apie ją naujas savininkas ir naudotojas sutarties sudarymo metu žinojo arba turėjo žinoti. Taigi, kad naujam išnuomoto daikto savininkui liktų galoti ankstesnio savininko sudaryta nuomos sutartis, ji turi būti įregistruota viešame registre, o panaudos sutarties atveju pakanka tik to, jog apie galiojančią sutartį naujas savininkas sutarties sudarymo metu žinojo arba turėjo žinoti. Šios aplinkybės turi būti įrodinėjamos suinteresuotais šalimis.
51. Teismui bylą nagrinėjant iš naujo ir nustatius, kokia sutartis iki negyvenamųjų patalpų perkidimo atsakovei 2017 m. galiojo tarp ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos, turės būti sprendžiama, ar buvo įstatyme įtvirtintos sąlygos, kurioms esant atsakovei perėjo įsipareigojimai pagal ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos sudarytą sutartį.
52. Jeigu pirmosios instancijos teismas nustatys, kad nebuvo tenkinamos įstatyme įtvirtintos sąlygos ir pagal ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos sudarytą sutartį (nuomos ar panaudos) teisės ir pareigos atsakovei neperėjo, tokiu atveju atsakovė nebūtų įpareigota ieškoves ir UAB Lietuvos kino studijos sudarytų sutarčių ir jų nuostatų turinio, kadangi ji nebuvo tų sutarčių dalyvė ir jai įsipareigojimai pagal kitų asmenų sudarytas sutartis netaikomi.
53. Tuomet teismas turėtų kvalifikuoti tarp bylos šalių susiklosčiusius faktinius teisinius santykius vadovaudamasis CK 6.193 straipsnyje įtvirtintomis sutarčių aiškinimo taisyklėmis ir šiuo klausimu formuojama kasacinio teismo praktika, pagal kurią sutarties sąlygos turi būti aiškinamos taip, jog aiškinimo rezultatas nereikštų nesąžiningumo vienos iš šalių atžvilgiu. Aiškinant sutartį, būtina vadovautis ir CK 1.5 straipsnyje įtvirtintais bendraisiais teisės principais. Taikant sutarties įtvirtintą ir teismų praktikoje pripažintą sutarčių aiškinimo taisyklę, turi būti kiek įmanoma tiksliau išsiaiškinta šalių valia, išreikšta joms sudarant sutartį ir prisimant iš tokių sutarčių kylančius įsipareigojimus. Esminiai sutarčių aiškinimo principai (t. y. nagrinėti tikruosius sutarties šalių ketinimus ir aiškinti sutartį sąžiningai) lemia būtinybę aiškinant sutarties sąlygas atsižvelgti ne tik į jų lingvistinę reikšmę, tačiau įvertinti ir sutarties šalių elgesį, jų subjektyvią nuomonę dėl sutarties sąlygų turinio bei sutarties sudarymo metu buvusių sąlygų suvokimą. Dėl to reikšminga CK 6.193 straipsnio 5 dalyje nustatyta bendroji taisyklė, kad sutarties aiškinimu svarbu ir faktinės aplinkybės, susijusios su sutarties sudarymu, vykdymu, kilčiais šalių veiksmas, nes faktiniai šalių veiksmų siekiant nustatyti tikruosius šalių ketinimus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-695/2018 48 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Sutartis negali būti aiškinaama tokiu būdu, jog kuri nors sąlyga apskritai netektų prasmės, taip patjeinama ją įvykdyti ar pasinaudoti iš jos kylančia teise (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-100-823/2020, 29 punktas). Vadovaudamasis CK 6.193 straipsniu ir aptarta kasacinio teismo praktika, teismas turės spręsti dėl tarp šalių susiklosčiusių teisiųjų santykių, jų turinio, šalių valios ir siekiamų tikslų, teisiųjų santykių trukmės.
54. Teisėjų kolegija, remdamasi nurodytais argumentais, nusprendžia, jog apeliacinės instancijos teismo išvada, kad panaudos teisiniai santykiai bei panaudos sutartis nebuvo pakeisti nuomos teisiniais santykiais, padaryta pažeidžiant sutarčių pabaigą reglamentuojančias teisės normas bei proceso teisės normas, reglamentuojančias įrodymų vertinimą, ir netaikant CK nuostatų, reglamentuojančių sąlygas, kai naujam daikto savininkui pagal ankščiau sudarytą sutartį pereina ankstesnio daikto savininko teisės ir pareigos.

Dėl neteisėtų veiksmų, kaip vienos iš prevencinio ieškimo tenkinimo sąlygų

55. CK 6.255 straipsnyje reglamentuotas prevencinio ieškimo institutas. Pagal šio straipsnio 1 dalį, realus pavojus, kad atiteityje gali būti padaryta žalos, yra pagrindas prevenciniam ieškinii pareikšti. Prevencinio ieškiniu teismas ieškiniu, kurio siekiamas uždrausti atlikti veiksmus, sukeliančias realią žalą padarymo atiteityje grėsmę. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad prevencinis ieškiny yra apsauginio prevencinio pobūdžio teisių gynimo būdas, kurio siekiamas apsaugoti asmenį nuo teisių pažeidimo, įpareigojant nutraukti neteisėtus veiksmus arba draudžiant atlikti veiksmus, kurie realiai gali būti atlikti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-147/2013; 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-322-916/2019, 17 punktas).
56. Kasacinio teismo praktikoje nurodomos šios prevencinio ieškimo pateikimo sąlygos: 1) siekimas apginti daiktines teises nuo žalos darymo atiteityje; 2) reikalavimo objektas yra būsimi neteisėti veiksmai; 3) realus pavojus, kad atiteityje teisės pažeidžiantys veiksmai gali būti atlikti ar padaryta žala, arba atiteityje bus tęsiami teisės pažeidžiantys veiksmai ar žalos darymas; 4) kaltė nėra būtina šio ieškimo sąlyga, nes šis ieškiny paprastai aiškiamas dėl atiteityje numatytų atlikti, bet dar neatliktų neteisėtų veiksmų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-73/2008; 2021 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-156-701/2021, 25 punktas);

2023 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-87-781/2023, 25 punktas).

57. Prevencinio ieškinio, kaip civilinių teisių gynimo būdo, tenkinimo sąlyga yra neteisėti veiksmai, suprantami kaip teisinę pareigą pažeidžiantys veiksmai, kurių pasekmė – žalos padarymas ateityje. Ieškovas turi įrodyti atsakovo būsimus neteisėtus veiksmus ir kad dėl jų gali atsirasti žala. Prevenciniu ieškiniu negali būti reikalaujama nutraukti savaime teisėtus veiksmus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-73/2008; 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-322-916/2019, 18 punktas). Neteisėti veiksmai – tai aktyvūs neteisėti atsakovo veiksmai, pažeidžiant įstatymo leidėjo nustatytą pareigą elgtis ar nesielgti tam tikru būdu. Jei asmens veiksmai neatitinka teisės aktuose ar sutartyje nustatytų reikalavimų, tai jie laikomi neteisėtais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-73/2008; 2013 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-147/2013). Pagal CK 6.246 straipsnio 1 dalį neteisėtais veiksmais pripažistami įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos neįvykdymas (neteisėtas neveikimas) arba veiksmai, kuriuos įstatymai ar sutartys draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas. Teisėtais veiksmais padaryta žala turi būti atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais (CK 6.246 straipsnio 1 dalis).
58. Nagrinėjamoje byloje ieškovė prevenciniu ieškiniu prašė uždrausti atsakovei nutraukti negyvenamųjų patalpų panaudos teisinius santykius ir išskeldinti ieškovę iš patalpų bei uždrausti imtis kitų veiksmų, trukdančių ieškovei vykdyti veiklą patalpose. Ieškovė ieškiniu įrodinėjo, kad dėl panaudos teisiųjų santykių nutraukimo ir išskeldinimo jai bus padaryta daugiau nei dviejų milijonų eurų žala, kuri pasireikš projektui finansuoti skirtų Europos Sąjungos lėšų grąžinimu.
59. Teismai nusprendė, kad ieškovė įrodė visas prevencinio ieškinio tenkinimo sąlygas, todėl ieškovės reikalavimų patenkinu. Atsakovė su teismų išvadomis nesutinka, kasaciniame skunde nurodo, kad teismai patenkinu ieškovės ieškinį nesant vienos iš prevencinio ieškinio sąlygų – būsimų neteisėtų atsakovės veiksmų. Neteisėtais veiksmais teismai nepagrįstai pripažino panaudos teisiųjų santykių nutraukimą, nors tokia teisė yra įtvirtinta panaudos sutartyje. Vienas iš sąlygų sutarties nutraukimas sutartyje nustatytu atveju negali būti laikomas neteisėtu veiksmu ar piktnaudžiavimu teise. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus pripažįsta teisėškai pagrįstais.
60. Sprendžiant dėl atsakovės veiksmų neteisėtumo kaip vienos iš prevencinio ieškinio tenkinimo sąlygų, svarbu įvertinti tų veiksmų turinį ir jų atitiktį teisei. Šiuo atveju svarbus ir bylos šalis siejančių santykių atsiradimo pagrindas. Nagrinėdamas bylą iš naujo teismai nustatė, ar šalis siejantys teisiniai santykiai yra ankstesniųjų teisiųjų santykių tęstinys, ar naujai susiklostę teisiniai santykiai. Nenustačius, jog atsakovė perėmė iš ankstesniųjų sutarčių atsiradusias teises ir pareigas, ji negali būti įpareigota vykdyti iš tokių sutartinių teisiųjų santykių kylančių prievolių.
61. Minėta, kad neteisėtais veiksmais ginčo atveju pripažintas atsakovės ketinimas nutraukti panaudos teisinius santykius. CK 6.642 straipsnio 1 dalyje reglamentuota, kad kiekviena daikto neatlygintinio naudojimo sutarties šalis bet kada turi teisę nutraukti neteminuotą panaudos sutartį, įspėjusi apie tai kitą šalį prieš tris mėnesius, jeigu sutartis nenustato kitokio termino. Taigi CK yra įtvirtinta panaudos šalių teisė nutraukti neteminuotos panaudos teisinius santykius. Tokiu atveju šalies veiksmai, kuriais ji siekia pasinaudoti įstatyme įtvirtinta galimybe pabaigti sutartinius santykius, patys savaime negali būti pripažistami neteisėtais, nenustačius kitų su sutartinių teisiųjų santykių nutraukimu susijusių pažeidimų (pranešimo apie sutarties nutraukimą termino laikymasis, aiškus valios nutraukti sutartį kitai šaliai išreikšimas). Teisėjų kolegijos vertinimu, aplinkybė, kad nutraukus sutartį ieškovė galbūt patirs negiamų turinių padarinių, savaime nelemia atsakovės veiksmų neteisėtumo.

Dėl absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo, kai teismai nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiuųjų teisių ir pareigų (CPK 329 straipsnio 1 dalies 2 punktas)

62. Įstatymas draudžia teismui nagrinėjant bylą spręsti klausimus dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ar pareigų (CPK 266 straipsnis). Pagal CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punktą, atvejais, kai teismai nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų materialiuųjų teisių ir pareigų, pripažistami absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindais.
63. Kasacinis teismas, aiškindamas CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatas, yra išaiškinęs, kad absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas pagal šią teisės normą yra ne visais atvejais, kai teismai neįtraukia į procesą visų teisiųjų suinteresuotųjų turinčių asmenų, o tik tais, kai tai susiję su įstatymo nurodytais padariniais – sprendimu (nutartimi) turi būti nuspręsta ir dėl tokių asmenų. Nusprendimas suprantamas kaip teisių ar pareigų asmeniui nustatymas, pripažinimas, pakeitimas, panaikinimas ar kitoks nusprendimas, kuris turi įtakos neįtraukto dalyvauti byloje asmens teisei padėti. Sprendimu CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkto prasme turi būti paveiktos nedalyvaujancio byloje asmens materialiosios teisės ir pareigos, be to, įtaka šioms teisėms ir pareigoms turi būti tiesioginė – sprendimu turi būti modifikuota asmens teisė padėti, t. y. nustatytos, pakeistos, panaikintos (ir pan.) materialiosios teisės ar pareigos. Tik kartu egzistuojant šioms dviem sąlygoms, gali būti konstatuojamas aptariamasis sprendimo negaliojimo pagrindas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-313/2021, 16 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
64. Apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl ginčo šalių teisiųjų santykių kvalifikavimo, vertino ieškovės ir UAB Lietuvos kino studijos sudarytas panaudos ir nuomos sutartis ir nusprendė, kad ieškovės ir UAB Lietuvos kino studijos panaudos teisiniai santykiai nebuvo pakeisti nuomos teisiniais santykiais. Tokia išvada teismai konstatavo, kad 2013 m. ieškovės ir UAB Lietuvos kino studijos nuomos sutartis nebuvo sudaryta, t. y. teismai nusprendė dėl į bylą neįtrauktos UAB Lietuvos kino studijos teisių ir pareigų.
65. Nagrinėjamoje byloje buvo pažeistas draudimas teismui nagrinėjant bylą spręsti klausimus dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ar pareigų (CPK 266 straipsnis), nes apeliacinės instancijos teismai priėmė procesinių sprendimų, kuriuo pasisakyta dėl ieškovės ir UAB Lietuvos kino studijos sudarytos nuomos sutarties galiojimo. Nurodyto įstatymo draudimo nepaisymas ir nusprendimas dėl į bylą nagrinėjamą neįtrauktų asmenų teisių ir pareigų yra vienas iš teismo sprendimo absoliučiu negaliojimo pagrindų (CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punktas, 360 straipsnis). Kasaciniam teismui nustačius bent vieną iš absoliučio teismo sprendimo negaliojimo pagrindų byloje priimti teismų sprendimai naikinami ir bylą perduodama nagrinėti iš naujo, nes tik tokiu būdu (pakartojus teismo procesą) gali būti pašalintos teisės į tinkamą teismo sprendimą pažeidimas.
66. Teisėjų kolegija nepasisako dėl kitų kasacinio skundo argumentų, kurie neturi reikšmės galutiniam teismui šios bylos rezultatui.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

67. Teisėjų kolegija, apibendrinama išdėstytus argumentus, padaro išvadą, kad teismai, sprenddami dėl šalies siejančių teisiųjų santykių ir konstatuodami, jog panaudos sutartis nebuvo pakeista nuomos sutartimi, pažeidė sutarčių pabaigą reglamentuojančias materialiosios teisės normas ir įrodymų vertinimą reglamentuojančias proceso teisės normas, sprenddami dėl atsakovės neteisėtų veiksmų, kaip vienos iš prevencinio ieškinio tenkinimo sąlygų, netinkamai taikė ir aiškino CK 6.255 straipsnio 1 dalį, neatsižvelgė į šiuo klausimu formuojamą kasacinio teismo praktiką, nepagrįstai nusprendė, kad ginčo atveju egzistuoja atsakovės neteisėti veiksmai, taip pat apeliacinės instancijos teismai pažeidė CPK 266 straipsnyje įtvirtintą draudimą spręsti klausimus dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ar pareigų. Aptarti materialiosios ir proceso teisės normų pažeidimai bei nustatytas absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas sudaro pagrindą panaikinti teismų procesinius sprendimus ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 360 straipsnis).
68. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismai priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Bylą perdavus nagrinėti iš naujo, šalių kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas nesprenžiamas (CPK 93, 98 straipsniai).
69. Pažymima, kad bylą nagrinėjant kasaciniame teisme patirta 6,13 Eur bylinėjimosi išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gegužės 18 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 straipsniu, 362 straipsniu,

nutaria:

Panaikinti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2021 m. liepos 5 d. sprendimą ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 20 d. nutartį ir perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Ambrasaitė-Balynienė

Artūras Driukas

Jūratė

Varanaukaitė